

دلیل ناتوانی دانش آموزان دوره‌ی ابتدایی در حفظ و خوانش شعرهای کتاب فارسی چاپ

۱۴۰۱-۱۴۰۰

حسن بیننده^۱، مهین شمسایی^{۲*}، معصومه وطن پرست^۳

۱- کارشناس ارشد، زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید رجایی، شیراز، ایران. ایمیل: sarasasan54@gmail.com

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید رجایی، واحد شیراز، ایران. ایمیل: sarasasan54@gmail.com

۳- مدرس زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر، واحد شیراز، ایران. ایمیل: sarasasan54@gmail.com

* نویسنده مسئول

چکیده

نقش شعر در تکوین شخصیت کودکان از اهمیت بالایی برخوردار است و آشنا ساختن آن‌ها با مفاهیم و حقایق گوناگون زمینه‌ی دانش وسیع و معلومات گسترده در آنان فراهم می‌سازد. نوع واژگان به کاررفته در شعر کودک و تناسب و هم خوانی آن با توانایی‌ها و قابلیت‌های کودک اهمیت خاصی دارد. با اطلاع از بسامد نسبی واژگان پایه می‌توان با طراحی محتوای آموزشی مناسب، بیشترین بازدهی را برای کودکان دارد. از آنجایی که اشعار موجود در کتاب فارسی ابتدایی نیز بخشی از محتوای آموزشی هستند، باید فهرست واژگان پایه موجود در آن مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. لذا اهمیت و ضرورت تحقیق احساس می‌گردد. این پژوهش، به روش تحلیل محتوا انجام گرفته شد. به این صورت که تمام واژه‌های موجود در اشعار فارسی اول تا پنجم استخراج گردید و سپس با کتاب واژگان پایه‌ی فارسی از نعمت‌زاده تطبیق داده شد، واژگان پایه شناسایی گردید. نتایج بدست آمده بیانگر این است که ابتدا واژگان پایه از پایه اول در بالاترین سطح خود قرار دارد، سپس سیر نزولی تا پایه سوم طی می‌کند و سپس روند رو به رشدی تا پایه پنجم مشاهده می‌شود با توجه به اهمیت بسامد واژگانی در همه پایه‌ها و خصوصاً دوره‌ی دوم ابتدایی که با کمترین بسامد واژگانی به کاررفته شناسایی شد. همین عامل، دلیل اصلی ناتوانی دانش‌آموزان در حفظ و حتی خوانش صحیح و درک مناسب شعراست.

کلمات کلیدی: ادبیات کودک و نوجوان، شعر کودک، واژگان پایه، بسامد واژگان، فارسی ابتدایی

The reason for the inability of primary school students to memorize and read the poems of the Persian book published in 1401-1400

Hassan Binandeh¹, Mahin Shamsaei^{2,*}, Masoume Watanparast³

1- Master's degree, Persian language and literature, Farhangian University, Shahid Rajaei Campus, Shiraz, Iran. Email: sarasasan54@gmail.com

2- Faculty member of Farhangian University, Shahid Rajaei Campus, Shiraz Branch, Iran. Email: sarasasan54@gmail.com

3- Faculty Member of Farhangian University, Shahid ba hoonar Campus, Shiraz Branch, Iran. Email: sarasasan54@gmail.com

* Corresponding Author

Abstract

Acquainting them with various concepts and facts provides them with extensive knowledge and extensive information. The type of vocabulary used in children's poetry and its compatibility with the child's abilities and capabilities are of particular importance. By knowing the relative frequency of the basic vocabulary, it is possible to design appropriate educational content to have the greatest efficiency for children. Since the poems in the elementary Persian book are also part of the educational content, the list of basic words in it should be analyzed. Therefore, the importance and necessity of research is felt. This research was done by content analysis method. In this way, all the words in the first to fifth Persian poems were extracted and then compared with Nematzadeh's book of basic Persian words, the basic words were identified. The obtained results show that first the basic vocabulary is at its highest level from the first grade, then it goes down until the third grade, and then an increasing trend is observed until the fifth grade, considering the importance of vocabulary frequency in all grades and Especially the second period of elementary school, which was identified with the lowest frequency of words used. This factor is the main reason for students' inability to retain even correct reading and proper understanding of poetry. Vocabulary key: children's literature, children's poetry, basic vocabulary, vocabulary frequency, elementary Persian

Keywords: children's literature, children's poetry, basic vocabulary, elementary Persian, vocabulary frequency.

۱- مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و به همین دلیل زندگی او اغلب در اجتماع میسر می‌شود و «در این زندگی جمعی، نیازمند ارتباطات و پیوندهایی است که شرایط لازم برای رشد و شکوفایی وی را فراهم کند. یکی از عوامل رشد و تکامل جامعه انسانی و شاید مهمترین آن، ارتباط است و در این رابطه زبان، نقش اساسی ایفا می‌کند. تفهیم و تفهیم به وسیله زبان و توسط واژگان موجود در آن صورت می‌گیرد و نیز بیان اندیشه، انتقال تجارب، آموخته‌ها و... از طریق واژگان امکان پذیر است. اساس کار آموزش بر یادگیری زبان و گسترش اجزای سازنده آن (یعنی واژگان) استوار می‌باشد. اجرای اصول تعلیم و تربیت تنها از طریق انتخاب زبان صحیح و به کارگیری واژگان مناسب میسر می‌گردد.» (فکری: ۱۳۸۵، ص ۸)

نویسنده ای که برای کودک می‌نویسد، وظیفه ای بس عالمانه و هنرمندانه بر عهده دارد. او باید خوانندگان خردسال خود را بشناسد و به ظرایف زبان آنان آگاهی داشته باشد و بداند که هر زبان ساده‌ای، زبان کودکان نیست. در این میان شعر کودک نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. شعر کودک شعری است که برای کودکان سروده شده یا مناسب کودکان است. این نوع شعر ممکن است عمدتاً برای نوجوانان سروده شده است. آشنایی کودکان با شعر باعث افزایش مهارت‌های یادگیری آن‌ها می‌شود؛ همچنین از طریق افزایش آموزش حق بنیادین بشر است و تربیت، مهمترین عنصر آموزش می‌باشد. بدون تربیت اخلاقی، آموزش ناتمام و غیر مؤثر است. تمام رشته‌های علمی، برای پیشرفت مادی بشر لازم است ولی برای رشد ذهنی و اخلاقی، ادبیات کارفرما می‌باشد. به همین علت ادبیات را از آغاز شامل نصاب علمی نوزادان می‌کنند. مثلاً علم می‌آموزد که چه طور بمب هسته‌ای را ساخت ولی ادب می‌آموزد که آیا آن را به کار باید آورد یا نه. آموزش یک عمل جاری است از گود تا گور علم می‌توان اندوخت. سال‌های نخستین یک کودک برای آموزش و پرورش مهم‌ترین بخش عمر آنهاست. پس اگر کارکرد ادبیات در آموزش انسان بسنجیم "ادبیات کودک و جوان" مهمترین قدرت حفظ کردن از طریق احساس کلمات خود باوری و خلاقیت در کودک تقویت می‌شود، نوع ادبیات است. اگر کودکان و نوجوانان سرمایه یک ملت باشند ادبیات، "سرمایه" زبان آن ملت است. اقوام پیشرفته زبان پیشرفته دارند و در ادبیات یک ملت پیشرفته، حتماً "ادبیات کودک و نوجوان" هم پیشرفت می‌کند.

ادبیات و شعرهای نوشته شده برای کودک متناسب با نیازهای آموزشی، زبانی و درک اوست و از این رو، نمی‌توان ادبیات کودک را گونه ساده شده ادبیات بزرگسالان تصور کرد؛ زیرا ادبیات کودک قواعد خاص خود را دارد و واژه‌ها و روابط مفهومی در قاصه کودکان دارای قواعد خاص و منطبق با ذهن، فکر و درک وی است. بدین ترتیب، «با توجه به اهمیت روانی و سادگی متون داستانی برای کودکان به ویژه پیش از آغاز مدرسه، آشنایی و توانایی تشخیص نویسندگان با عوامل انسجام متن و حفظ آنها در متن ضمن آفرینش اثری منسجم و یکپارچه می‌تواند در درک و تفهیم داستان در کودکان نیز مؤثر واقع شود. ساده نویسی ازارکان اصلی آفرینش شعر برای کودکان است و نویسندگان باید نسبت به استفاده از واژگان پایه و قابل فهم، نوشته و شیوه خط با توجه به نیاز کودکان در گروه‌های سنی مختلف آگاه باشند. بنابراین، نکته مهم و درخور توجه در آفرینش شعر کودک اجتناب در کاربرد واژگان دشوار، دیرفهم و استفاده از لغاتی است که در محدوده توانایی کودکان قرار دارد و نیز به موضوعات اساسی زندگی بپردازد. استفاده از ساختارهای دیرفهم و

نامناسب در شعر کودکان درک آن را برای کودک و توضیح آن از سوی والدین را گاه دشوار می‌سازد و حتی ممکن است کتاب‌های فارسی، یکی از مهمترین کتاب‌های دوره ابتدایی هستند که در امر زبان‌آموزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو انتخاب واژگان به کاررفته در آن باید با دقت خاصی صورت پذیرد؛ چرا که آستانه ورود به زبان‌آموزی رسمی کشور، این کتب، هستند و همچنین درس‌های دیگر نیز در ارتباط تنگاتنگی با آن نگارش می‌شوند؛ بنابراین از بدیهی بودن آموزش زبان، آشنایی نسبی و همه گیر دانش‌آموزان دوره ابتدایی با این کلمات می‌باشد که امری اجتناب ناپذیر است. همان‌طور که اشاره شد با توجه به نظام آموزشی متمرکز کشور عزیزمان ایران و وجود مناطق فراوان دویا چند زبانه این امر دشوارتر می‌شود و مواجهه مؤلفان کتب درسی به خصوص کتب یاد شده را با دشواری‌های مضاعفی روبرو می‌سازد. از این رو راهگشای این امر خطیر، مراجعه و استفاده از پژوهش‌های انجام شده در این زمینه می‌باشد و سبب یاری دست اندر کاران تعلیم و تربیت را در این راه می‌شود. بنابراین از ضروریات این امر خطیر شناخت واژگان پایه است. بنابراین «به طور خلاصه می‌توان نتیجه گرفت تألیف هر کتاب نیازمند این نوع واژگان است و نیاز به فهرست علمی و تأیید شده‌ای از واژگان پایه دارد که بر اساس سن و پایه تحصیلی انتخاب شده باشد تا مؤلفان و نویسندگان آثار ویژه کودک و نوجوان را از به کارگیری سلیقه و ذوق شخصی باز دارد و آنها را وادار به استفاده از حوزه‌های از پیش تعیین شده واژگان پایه نماید.» (علوی: ۱۳۹۲، ص ۱۴۴)

کودک را از شنیدن و خواندن شعر دور کند.» (زینال زاده: ۱۳۹۴، ص ۷)

با توجه به اهمیت کتب درسی، می‌توان گفت که «یکی از جنبه‌های مهم کتب درسی، زبان این کتاب‌ها و شاید مهمترین قسمت آنها واژه‌های به کاررفته در آن‌هاست. به قول گلور و همکاران قلب هر زبان، واژه‌های آن است.» (علوی: ۱۳۹۲، ص ۱۴۶) واژگان پایه برای هر زبانی هم در امر آموزش آن زبان و هم برای پژوهش‌های زبان محور از اهمیت خاصی برخوردار است. «از آنجا که تحقیق‌های مربوط به واژگان پایه کودک نیز پایگاه داده‌های مفیدی برای تهیه و تألیف کتب درسی، کمک درسی، داستان زبان، شعر و دیگر آثار مربوط به گروه سنی مختلف کودکان در دسترس قرار می‌دهد خاصی برخوردار است.» (عامری: ۱۳۹۱، ص ۱۷۸) زبان بخشی از مشکلات زبانی به واژه‌هایی مربوط می‌شود که مؤلفان کتب درسی و نویسندگان و شاعران ادبیات کودک در آثارشان به کار می‌برند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تألیف هر کتاب نیازمند این نوع واژگان پایه است که بر اساس سن و پایه‌ی تحصیلی برگزیده می‌شود تا مؤلفان و شاعران ویژه‌ی کودکان را از به کارگیری سلیقه و ذوق شخصی باز دارد.

۲- پیشینه‌ی تحقیق

کارتز (۱۹۸۷) مقاله‌ای درباره‌ی سازماندهی و عملکرد واژگان پایه در انگلیسی نوشته و روش‌های مناسب تدریس از طریق واژگان پایه و همچنین دیگر کاربردهای آن را بر اساس توصیف نظام‌مند از واژگان پایه بیان داشته است. در میان این کاربردها موضوع‌هایی همچون سبک شناسی، واژه نگاری و آموزش واژگان به چشم می‌خورد.

باور (۲۰۰۰) نیز با پژوهشی به بررسی گوناگونی لهجه‌های انگلیسی با استفاده از واژگان کودکان پیش دبستانی نیوزلند پرداخته‌اند.

دی آنجلو (۲۰۰۵) آزمایشی را برای گسترش واژگان پایه در دانش‌آموزان ژاپنی طرح ریزی کرده و به این نتیجه رسیده است که توجه به این واژه‌ها در

حوزه‌های مطالعاتی در بستر زبان شناسی شناخت گرا است، می‌باشد. در جمع آوری داده‌های مورد نیاز تحقیق حاضر نیز از روش کتابخانه‌ای و فیش‌برداری استفاده شده است.

۶- بحث

۶-۱- پایه اول

جدول ۱ تمام واژه موجود در شعرهای فارسی اول ابتدایی

الف: آبی، امروز، است، آیشار، آفتاب، آب، انار، ایران، آسمان، افتاده، آقا، آرام، آمد، اسفند، آزاد، امید، ایمان، اسلام
ب: بردن، بابا، بده، بال، باران، بادام، بشکن، باغ، بستان، بسیار، بزرگ، بهمن، بارید، بخوان، باد*
پ: پیش، پیراهن، پدر، پر، پیچیده، پوشش، پروردگار، پروانه، پاک، پیدا، پهناور، پرند، پیغمبر، پا، پاینده
ت: ترتیب، ترش، تمام، تو، تب، تنها، تور، تابید، ترانه
ث:
ج: جان، جویبار، جنگل، جشن، جانب، جاوید
چ: چیز، چشم*
ح: حق
خ: خدا، خانه، خنده، خوش رنگ، خورشید، خوش مزه، خوش بو، خوش رو، خوب، خاک، خندان، خیال، خود،
د: دو، دست، دل، دعا، دبستان، دور، دسته، دانه، درخت، دام، دریا، دنیا، دوست، دارم، داماد، دوباره
ذ:
ر: روشن، رفتن، رخشان، رنگین، روی، رفتار، راه، رسیده، روز، رهبر
ز: زده، زیبا، زندگی، زمین، زردآلو، زرد، زود، زبان*
ژ:
س: سر، سبز، سنگ، سفید، سینه، سرخ، ستاره، سو
ش: شادی، شانه، شده، شرشر، شیرین، شک، شاداب، شکوفه، شاپرک، شب، شعر
ص: صفا، صاف، صدم، صحرا، صدا، صبح*
ض:

برنامه درسی راهبردی برای ارتقای زبان انگلیسی این دانش‌آموزان ضرورت دارد.

اعلایی (۱۳۸۱) در پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد خود با عنوان بررسی و نقد روش‌های تخمین واژگان پایه در ایران به منظور پیشنهاد روش یا روش‌های مناسب پس از بررسی روش‌های تخمین واژگان پایه در ایران به این نتیجه دست یافته است که برای پیش بینی واژه‌های پایه یک روش به تنهایی کافی نیست؛ بنابراین توصیه می‌کند برای این منظور از بسامد و شم زبانی و معیارهای معناشناختی نیز بهره گرفته شود.

علوی مقدم (۱۳۸۷) در رساله‌ی دکتری خود نیز با بررسی واژگان پایه نعمت‌زاده و همکارانش و مطالعه یادگیری و گسترش واژه‌های مشتق و وندهای موجود در آنها پرداخته و ارتباط آن را با رده زبانی زبان اول و دوم بررسی کرده است. محمد دادرس (۱۳۹۴) در مقاله طبقه‌بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه فارسی، ضمن بحث درباره‌ی مبانی نظری، همه‌ی پایه‌های اول تا پنجم ابتدایی، در جدول‌های واژگانی ارائه داد و در پایان به کاربرد و مزیت‌های آموزشی این طبقه اشاره کرد.

خسرو بهراملو (۱۳۹۵) در مقاله تدوین فهرست واژگان پایه برای زبان فارسی، رویکرد تلفیقی برداشت معتدله از خانوار واژگانی پیشنهاد داد و براساس آن پوشش متنی و گسترده‌ی واژگان فرهنگ بسامدی بی جن خان ومحسنی (۱۳۹۴) را در یک پیکره‌ی سی و چهارهزار کلمه‌ای مورد بررسی قرارداد و نهایتاً مشاهده کرد که شکل اصلاحی شده‌ی فرهنگ بی جن خان ومحسنی، ۸۴ درصد از کلمه‌های پیکره را پوشش می‌دهد و می‌توان با اصلاح این فرهنگ، به تدوین فهرست واژگان پایه‌ی فارسی اقدام نمود. به طور خلاصه می‌توان نتیجه گرفت که همه این پژوهش‌ها، کاربرد واژگان پایه مورد بررسی و تحلیل قرار دادند و با اصلاحات در تألیف کتب درسی و تدوین محتوای آموزشی متناسب با دامنه واژگانی، نموده‌اند. این پژوهش ضمن بررسی و تحلیل واژگان پایه در شعرهای کتاب فارسی دوره ابتدایی، این امکان را فراهم نموده که دلیل اصلی ناتوانی دانش‌آموزان در حفظ و خوانش شعرها، واژه‌های نامتناسب به کاررفته در تألیف و آموزش در شعرهای کتاب فارسی کمتر شده و محتوای آموزشی، متناسب با دامنه واژگان در شعرهای کتاب فارسی دوره ابتدایی طرح شد.

۳- اهداف تحقیق

- مشخص شدن دلیل دشواری حفظ و خوانش شعر در دوره اول ابتدایی
- مشخص شدن دلیل دشواری حفظ و خوانش شعر در دوره دوم ابتدایی
- میزان واژگان پایه در شعر فارسی دوره ابتدایی

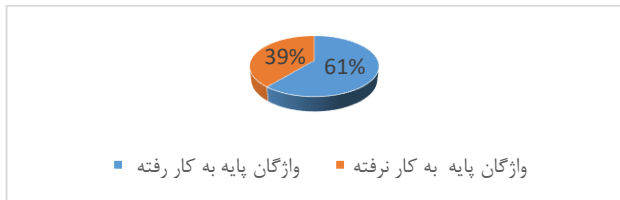
۴- سوالات تحقیق

- اصلی‌ترین عامل دشواری حفظ شعر و خوانش آن در دوره اول ابتدایی مربوط به چیست؟
- اصلی‌ترین عامل دشواری حفظ شعر و خوانش آن در دوره دوم ابتدایی مربوط به چیست؟
- واژگان پایه در شعرهای فارسی ابتدایی چه میزان است؟

۵- روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، از نظر نوع ذاتاً کیفی و از نظر روش اصالتاً توصیفی است. چهارچوب نظری بحث متکی بر نظریه‌ی واژگان پایه‌ی زبانی می‌باشد که

درصد مطلوبی به حساب می‌آید. به عبارتی دیگر، تقریباً دو سوم واژگان پایه در شعرهای کتاب فارسی اول ابتدایی به کار گرفته شده که نسبتاً چشم گیر است. در نمودار شماره ۲ نسبت واژگان به کار رفته ۶۱٪ به واژگان به کار نرفته ۳۹٪ نشان داده شده است:

با این احتساب تنها ۵۳ واژه از واژگان پایه در شعرهای فارسی اول ابتدایی توسط مؤلفان به کار گرفته نشده است.

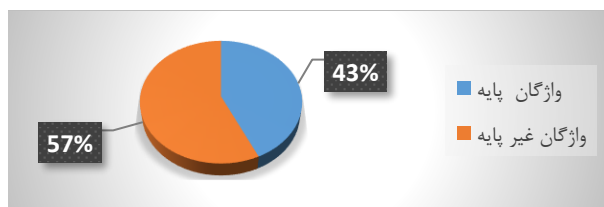
۲-۶- پایه دوم

جدول ۲ تمام واژه‌های موجود در شعرهای فارسی دوم ابتدایی

الف: آسمان، افتاد، احوال پرسی، آرام، آمد، انگار، آنجا، آفتاب، آینه، ایران، اسلام، الله، اکبر، است، آغاز، آب
ب: بهترین، باز، بیان، باد، بود، بسیار، بابا، بالا، بار، برگ، بردم، بگیرم، بال، بدم، بگویم، بخوانم، بتکانم، بسازم، ببرم، بزخم، بکارم، بدارم، باش، بازی، بسازد، بی تاب، بیدار
پ: پند، پرتاب، پروانه، پرسید، پنجره، پرید، پشت، پیش، پاک، پاینده، پیوسته، پرستو، پا
ت: تو، تکان، تابیده، تاب، تخم، تابستان
ث:
ج: جاری، جان، جوی
چ: چیده، چمن، چتر
ح: حیاط، حوض، حال
خ: خوش، خواب، خوب، خندید، خود، خستگی، خانه، خورشید، خون، خاک، خوشحال، خواهرم، خرّم، خنک
د: دانا، دهم، دوستی، دیشب، داد، دست، دانه، دیگر، دیدم، درخت، دیده، دنیا، دشت، دور، دل
ذ:
ر: روان، رقص، رنگین کمان، رنگارنگ، روپیده، راه، رنگ، رهگذر، روز، روح
ز: زبان، زیبا، راست

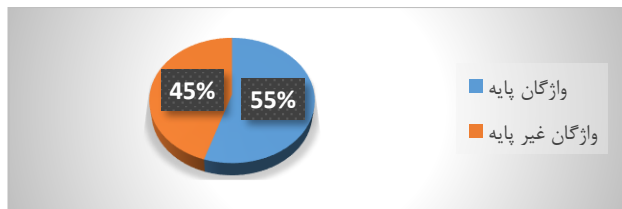
ط:
ظ:
ع: عروس، عود
غ: غصه، غروب، غم
ف:
ق: قشنگ، قلب، قایق، قاصدک
ک: کوچک، کرم، کیف، کوهسار، کار، کشتزار، کوه، کودکان، کتاب، کلاس، کسی
گ: گل، گلستان، گفتار، گلاب
ل: لب، لپ، لیخند
م: مهربان، مرا، مادر، مدرسه، مو، می سپارد، می کشد، مهر، مهمان، موقع، ماهی، مغز، میهن، مثل، مانند، ماه، ما، مهتاب
ن: نظم، نام، نازک، نقل، نبات، نور
و: وفا، وقت
ه: هست، همه
ی: یاقوت، یک

با محاسبه تعداد واژگان پایه-ی به کار رفته به کل واژگان موجود در شعرهای فارسی اول ابتدایی عدد ۴۲/۸۵٪ به دست می‌آید، که در ظاهر درصد مطلوبی نیست. در نمودار شماره ۱ این نسبت نشان داده شده است که در این نمودار میزان واژگان پایه ۴۳٪ واژگان غیر پایه ۵۷٪ نشان داده شده است.

نمودار ۱ نسبت واژگان به کار رفته به کل کلمه‌های به کار رفته در شعرهای فارسی اول ابتدایی

اما اگر واژه‌های پربسامد تعیین شده در کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت‌زاده را ۱۳۷ در نظر بگیریم و براساس شمارشی که توسط نگارنده این پژوهش صورت گرفته است، ۸۴ کلمه از واژگان پایه را به کار رفته در شعرهای کتاب فارسی اول ابتدایی بدانیم، می‌توان ادعا کرد ۶۱/۳۱٪ از واژگان پایه در شعرهای فارسی اول ابتدایی به کار گرفته شده است که نسبتاً

نمودار ۳ نسبت واژگان به کار رفته به کل کلمات به کار رفته در شعرهای فارسی دوم ابتدایی

در پایه دوم هم مثل پایه اول، اگر واژه‌های پرسامد تعیین شده در کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت زاده را ۲۳۸ در نظر بگیریم و براساس شمارشی که توسط نگارنده این پژوهش صورت گرفته است، ۱۱۳ کلمه از واژگان پایه را به کار رفته در شعرهای کتاب فارسی دوم ابتدایی بدانیم، می‌توان ادعا کرد؛ ۴۷/۴۷٪ از واژگان پایه در شعرهای فارسی دوم ابتدایی به کار گرفته شده است که درصد چنان مطلوبی به حساب نمی‌آید. به عبارتی دیگر، تقریباً نیمی از واژگان پایه در شعرهای کتاب فارسی دوم ابتدایی به کار گرفته شده که خیلی چشم‌گیر نیست. در نمودار شماره ۴ نسبت واژگان به کار رفته ۴۷٪ به واژگان پایه‌ی به کار نرفته ۵۳٪ نشان داده شده است:

نمودار ۴ نسبت واژگان پایه ی به کار رفته به واژگان پایه ی استفاده نشده

با این آمار ۱۲۵ واژه از واژگان پایه موجود در کتاب نعمت زاده در شعرهای فارسی دوم ابتدایی توسط مؤلفان به کار گرفته نشده است. در پایه دوم واژگانی نظیر "گلدان" و "چمن" برای کودک دوم دبستانی کاملاً آشنا به نظر می‌رسد که در کتاب واژگان کودکان معرفی نشده است.

۳-۶- پایه سوم

جدول ۳ تمام واژه‌های موجود در شعرهای فارسی سوم ابتدایی

الف: آب، آفرید، است، آسمان، آفتاب، آمد، آورد، انگار، انداخت، آنجا، آواز، ابر، استاد، ایران، اهل، احسان، افتخار، افق، آینه، آوا، آشنا
ب: بخشنده، بو، بهتر، بده، باز، بغل، بوسید، بازی، برد، باران، بی ادعا، بام، باغچه، بوسه، باغ، بال، به به، بلبل، بسیار، برانده، باقی، بمانیم، باستانی، بند، بهتان، بهر، بهاران، بهار، باد، باب
پ: پروانه، پدربزرگ، پاک، پرسید، پیر، پای کوبی، پنجره، پاک، پیشانی، پیدا، پرورد، پاکان، پیمان، پهنآور، پرستو
ت: تازه، تشکر، تعجب، تنها، تنبلی، تن، توفیق،
ث:
ج: جا، جوی، جست و جو، جهان، جوشان،

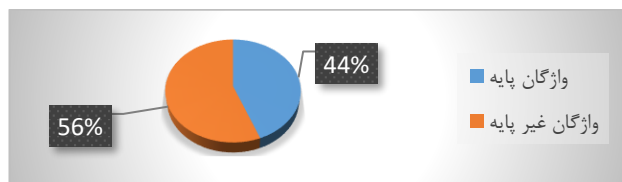
ژ:
س: سخن، سود، ستاره، سه، سلام، سبز، سفید، سرخ، سبزه زار، سایه
ش: شدد، شاپرک، شیشه، شعر، شاخه، شانه، شهر، شهیدان، شاد، شاخسار، شود، شاداب،
ص: صاف،
ض:
ط:
ظ:
ع: عزیز، عید،
غ: غافل،
ف: فراوان، فدا، فرش،
ق: قصه،
ک: کنم، کار، کنار، کبوتر، کوه، کجا، کوی، کوچه، کمی، کم کم، کاشت،
گ: گویم، گل، گفت، گلدان، گرما،
ل: لانه، لب، لیخت، لاله،
م: مونس، مهربان، من، مباش، مادر، مانده، مثل، مرتب، مو، مردم، می زند، ماهی، می کند، می نشانم، می کشانم، می گشاید، می سازد، می رباید، میان، می رود،
ن: نام، نامه، نیست، ناز، نشست، نازک، می درخشید، میان، نهر، نشاط، نماید،
و:
ه: هنرمند، هدیه، هستم،
ی: یاد، یار، یک، یادگاری،

با محاسبه تعداد واژگان پایه‌ی به کار رفته به کل کلمه‌های موجود در شعرهای فارسی دوم ابتدایی، عدد ۵۵/۱۲٪ به دست می‌آید، اما نسبت به پایه‌ی اول شرایط مطلوب‌تری را نشان می‌دهد. در نمودار شماره ۳ این نسبت نشان داده شده است که در این نمودار میزان واژگان پایه ۵۵٪ واژگان غیرپایه ۴۵٪ نشان داده شده است.

محبت،
ن: نام، ناگهان، نگرست، نفر، نرم، ناودان، نبود، نشاط، نقاش، نقش، نعمت، نهراسیم، نگهبان، نیاکان، نوازش، نهاد
و: وطن، ورزش، وزان،
ه: هوا، همهمه، هنر، همگی،
ی: یک، یکتا،

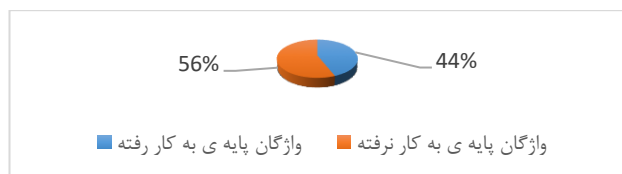
چ: چون، چای، چشمه، چشم، چهره
ح: حال، حریص، حفظ، حالیا، حمد،
خ: خداوند، خنده، خسته، خوب، خود، خاک، خم، خالق، خلیج، خدمت، خطر، خویش، خواندن، خیر، خورشید، خیال، خواب آلود، خوش حال، خرم، خیرم
د: درخت، دل، دیشب، درد، دور، دید، داد، دعا، دنیا، دلتنگی، دریا، دل انگیز، دانش، دامن، دوخته، دهان، درس، درست، دین، دروغ، دل گشا،
ذ:
ز: رنگین کمان، رنگ، روشن، رود، رکوع، راه، رونق، روید، رقص، راست گو، روز، رام، روان،
ز: زود، زیبا، زمزمه، زرخیز، زده، زاد، زمین، زادگاه، زور، زلال
ژ:
س: سنجاقک، سبزه، ساده، ساخت، ساحل، سبزه، سنگ، سفر، سکوت، سرزمین، سو، سرخ، سرد، سر
ش: شادی، شرش، شست و شو، شفا، شریف، شب، شادمان، شاپرک، شاخ، شوق،
ص: صمیمی، صاف، صورت، صدا، صفا، صبور، صنعت، صحرا
ض:
ط: طراوت، طلوع، طمع،
ظ:
ع: عالی، عصا، عبور، عزیز، عاشق، علم،
غ: غبار آلود، غروب، غرق، غوطه،
ف: فریبا، فارس، فرهنگ، فکر
ق: قشنگ، قفلک، قایق، قیام، قامت، قنوت،
ک: کینه، کرد، کودکی، کاغذ، کوچک، کاش، کوچه، کاشکی، کوه، کیست، کشور، کبود، کردگار، کتاب
گ: گل، گرم، گفتم، گنبد، گلدسته، گوش، گسترده، گلستان، گریزانیم،
ل: لب، لحظه، لبریز، لذت،
م: مهربان، مادر، مهربانی، مانند، ما، مثل، می شدیم، می شستیم، موج، ماهتاب، مرغان، می گشتم، مقدس، میهن، مردان، می گیرند، می ربایند، مشکل، ملک، ملت، می ریزد، می خیزد، می کشد، ماسه، ماهی، میان، مژه، می گشاید،

با محاسبه تعداد واژگان پایه‌ی به کار رفته به کل واژگان موجود در شعرهای فارسی سوم ابتدایی عدد ۴۳/۵۹٪ به دست می‌آید، اما نسبت به دو پایه‌ی قبل شرایط مطلوب‌تری را نشان نمی‌دهد. در نمودار شماره‌ی ۵ این نسبت نشان داده شده است که در این نمودار میزان واژگان پایه ۴۴٪ واژگان غیر پایه ۵۶٪ نشان داده شده است.

نمودار ۵ نسبت واژگان به کار رفته به کل کلمات به کار رفته در شعرهای فارسی سوم ابتدایی

در پایه سوم هم مثل پایه اول و دوم، اگر واژه‌های پرسامد تعیین شده در کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت زاده را ۲۸۷ نظر بگیریم و براساس شمارشی که توسط نگارنده‌ی این پژوهش صورت گرفته است، ۱۲۶ واژه از واژگان پایه را به کار رفته در شعرهای کتاب فارسی سوم ابتدایی بدانیم، سهم ۴۳.۹۰٪ از واژگان پایه در شعرهای فارسی سوم ابتدایی به کار گرفته شده است که درصد چنان مطلوبی به حساب نمی‌آید. به عبارتی دیگر، کمتر از نیمی از واژگان پایه در شعرهای کتاب فارسی سوم ابتدایی به کار گرفته شده که کمتر از واژگان پایه نسبت به دو پایه قبل است. در نمودار شماره‌ی ۶ نسبت واژگان به کار رفته ۴۴٪ به واژگان پایه‌ی به کار نرفته ۵۶٪ نشان داده شده است:

نمودار ۶ نسبت واژگان پایه ی به کار رفته به واژگان پایه ی استفاده نشده

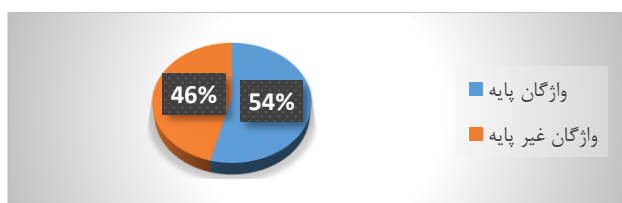
با این احتساب ۱۶۱ واژه، از واژگان پایه در شعرهای فارسی سوم ابتدایی توسط مؤلفان به کار گرفته نشده است. که نسبت چشم‌گیری است. در این پایه واژه‌هایی نظیر "دروغ" و "عصا" نیز می‌توانست واژگان پایه باشد که در کتاب نعمت زاده به عنوان واژگان پایه معرفی نشده است.

۴-۶- پایه چهارم

جدول ۴ تمام واژه‌های موجود در شعرهای فارسی چهارم ابتدایی

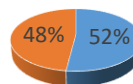
الف: آخر، آید، آهسته، است، ابر، آهو، آواز، آشکار، افتاد، ارمغان، آمد، آرزو، ایمان، آری، آیتی، آرد، اسیر، اتفاق، انداختی، اجل، امید، آشفته، التماس، آموخت، الهی،	ص: صبح، صد، صحرا، صیاد، صلاح، صید، صواب،
ب: بندگان، بو، بهار، باغ، بود، برگ، بال، برگشت، باز، باد، بیاورد، بنده، بیخشد، بدرید، بمرد، ببرد، بازو، بام، به به، بالا، بهتر، بگشود، بر بود، ببینی، بیان، بیچاره، بازرگان، باران، برق، برآن، بس، برف، بلند، باطل، بسپاری، بنده پروری، بیم، پُرآن، بست، بیشه، بیدار، بازی، بیچاره، بلا، بشتافت، بند، برنا، بیاموز، بیایی، بهره، بیکار،	ض:
پ: پاک، پرید، پنه، پیر، پیاده، پند، پیش، پسر، پادشاه، پشت، پی، پیر، پناه	ط: طعمه، طوطی، طغیان،
ت: تک تک، ته، تیید، تجارت، تمام، تنگ، تیغه، ترانه، تندر، تیره، تگرگ، تنها، توفان، تاخت، تازان، تیر، توانا، تن	ظ: ظرف
ث:	ع: عاقبت، عجب، علم، عالم، عشق، عدل، عوض
ج: جدا، جواب، جوی، جست، جان، جنگل، جوشان، جاودانی، جز، جبهه، جنوب، جان، جوید،	غ: غنچه، غلام، غران، غلتید
چ: چند، چقدر، چست، چایک، چرخ، چشم، چنگ،	ف: فرزند، فریب، فلان، فرود، فراوان، فردا، فکندی، فراموش، فکر، فرمان، فضل،
ح: حوصله، حیلت ساز، حال، حبس، حق، حسرت، حکم، حی داور، حاصل، حضرت، حمد،	ق: قالب، قشنگ، قارقار، قضا، قاتل، قسم، قرار، قطره، قضا،
خ: خدا، خانه، خود، خواب، خبر، خمیازه، خوش، خوان، خواهی، خطه، خام، خوب، خرم، خندید، خرد، خواست، خطا، خلاص،	ک: کیست، کلاغ، کشید، کرد، کند، کنیز، کور، کودک، کرم، کشتی، کبوتر، کهنسال، کوه، کمان، کف، کلی، کله، کار، کامران، کسی
د: دیدم، دل، داشت، درخت، دوش، دشت، ده، داغ، دهان، دادم، درد، دیرین، داستان، دیوانه، دریا، دانه، دفتر، دست، دایه، دوست، دنبال، دندان، دانا، دانش، دعا، ده، دم	گ: گفتم، گل، گوش، گلبرگ، گریخت، گروهی، گهر، گردش، گیلان، گریزان، گرد، گوارا، گدا، گهواره، گناه، گاز، گرفتار، گریه، گرگ، گمان
ذ:	ل: لرزید، لب، لطف، له، لوس، لفظ
ر: رنگ، روشنایی، ریخت، رمه، رسید، رویاه، راه، رفت، روزگار، روز، راز، رحمت، رخ، رود، رب، رهایی، رهرو، رشته، رفتار، رهنما، رامش، رحمت،	م: مادر، مهربان، می بارید، می پیچید، می گذشت، مرغان، می خواست، مشتاق، منزل، مرز، می دهد، مرگ، می خورد، می دوید، مشت، می گشت، مرد، مسکین، مدارا، مار، می شست، مشق، متغیر، مغفرت، می نوشتم، مهر، موج، موش
ز: زد، زاغ، زود، زیبا، زهره، زندگانی، زه، زمان، زبان	ن: نیست، نماز، نهان، نشان، نیکی، نشست، نزدیک، نرم، نازک، نگین، نامه، نگاه، ناخدا، نگون اقبال، نجات، نادان، نظر، نخواهیم
ژ:	و: وزنده، وارونه، وقتی، وحی، وحشی
س: سر، سار، سبزه، سیاه، سوختم، سو، سامان، سال، سایه، ساده، سنگر، سطر، ساحل، سطح، سیلاب، سیل	ه: هست، هرگز، هوهو، همتا، هزار، همچو، هما، همیشه، هوا، هراس، هیچ
ش: شنیدم، شاخه، شد، شاپرک، شما، شادکام، شکایت، شمشیر، شیرین، شاد، شناسی، شهدا، شیشه، شوق، شبنم، شانه، شیوه، شاید، شیر، شاه	ی: یاد، یک، یزدان، یار

با محاسبه تعداد واژگان پایه به کار رفته به کل کلمات موجود در شعرهای فارسی چهارم ابتدایی عدد ۵۳/۵۲٪ به دست می‌آید، اما نسبت به پایه‌ی سوم شرایط مطلوب‌تری را نشان می‌دهد. در نمودار شماره ۷ این نسبت نشان داده شده است که در این نمودار میزان واژگان پایه ۵۴٪ واژگان غیر پایه ۴۶٪ نشان داده شده است.

نمودار ۷ نسبت واژگان به کار رفته به کل کلمات به کار رفته در شعرهای فارسی چهارم ابتدایی

در پایه چهارم هم مثل سه پایه قبل، آگرواژه‌های پربسامد تعیین شده در کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت‌زاده را ۴۲۵ در نظر بگیریم و بر اساس شمارشی که توسط نگارنده‌ی این پژوهش صورت گرفته است، ۲۲۰ واژه از واژگان پایه را به کار رفته در شعرهای کتاب فارسی چهارم ابتدایی بدانیم، سهم ۵۱/۷۶٪ از واژگان پایه در شعرهای فارسی چهارم ابتدایی به کار گرفته شده است که درصد چنان مطلوبی به حساب نمی‌آید. به عبارتی دیگر، حدود نیمی از واژگان پایه در شعرهای کتاب فارسی چهارم ابتدایی به کار گرفته شده که از واژگان پایه نسبت به پایه سوم، شرایط مطلوب‌تری دارد. در نمودار شماره ۸ نسبت واژگان به کار رفته ۵۲٪ به واژگان پایه‌ی به کار رفته ۴۸٪ نشان داده شده است:

واژگان پایه به کار رفته ۵۲٪
واژگان پایه به کار نرفته ۴۸٪

نمودار ۸ نسبت واژگان پایه ی به کار رفته به واژگان پایه ی استفاده نشده

با این احتساب ۲۰۵ واژه از واژگان پایه در شعرهای فارسی چهارم ابتدایی توسط مؤلفان به کار گرفته نشده است، که نسبت چشم گیری است. در ضمن واژه‌هایی نظیر "توفان" و "پنجه" برای دانش‌آموز چهارمی کاملاً آشنا است که در کتاب نعمت‌زاده به عنوان واژگان پایه معرفی نشده است.

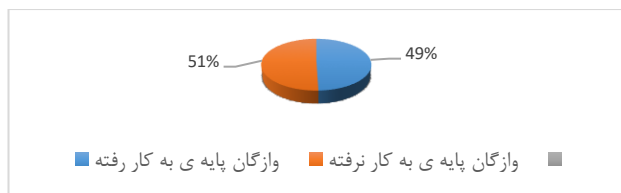
۵-۶- پایه پنجم

جدول ۵ تمام واژه‌های موجود در شعرهای فارسی پنجم ابتدایی

الف: امید، آوری، آرام، آب، آرد، آشیان، آفرید، آدم، انجم، ابر، آفتاب، اجزا، اندیشه، اکنون، است، ایران، اندرون، اندیشه، آهن، ارزش، آسمان، ایزد، آتش، آهنگ، آخرین، افزون، اتحاد، آزادی، آیند، آشکار، آزار، آفرین، اسفند، آشنا، اتفاق، آسیب، آسان، استاد، ابرام، انبار، امروز
ب: بیم، ببخش، بیخشی، برانی، بیچارگان، باد، برگ، باغ، بستان، بار، بهاران، بخندد، بوته، بو، باز، بحر، بر، بیخ، برهنه، بهار، بس، بلبل، برتر، بلند، بنالد، برنا، بیست، بهتر، برون، بهشت، بود، ببرید، بکنند، بال، برون، بوم و بر، بام، بنگر، بچه، بیگانه، باغبان، بسته، باران، بیهوده، بردباری، بندگان، بیدار
پ: پیدا، پی، پیچان، پاییز، پر، پرستو، پیر، پرسید، پدید، پاینده، پاک، پیشه، پیکرم، پیروزی، پلنگ، پری، پدر، پروانه، پیش، پا، پل، پرده، پیام، پسر، پاسخ، پایداری، پادشاه، پروردگار،
ت: توانا، تو، تک، تاک، تواند، تأثیر، توحید، تن، تازه، تازیانه، تأمل، تحمل، تند، توشه
ث:

ج: جوشد، جاودان، جان، جهان، جفا، جایگاه، جامه، جدا، جسم، جوان
چ: چاره، چتر، چشمه، چمن، چیست، چهره
ح: حق،
خ: خاک، خنده، خشک، خواب، خوش، خدا، خورشید، خرد، خواهی، خرمی، خون، خجسته، خانه، خلق، خوار، خوب، خسته، خطوط، خارج، خم، خارا، خویش، خمید، خونابه، خوردن
د: درخت، دهقان، دانه، دیگر، داد، دلگشا، دست، دو، دانش، دل، دانا، دیو، دویست، داور، دور، دشمن، دارد، دشت، دید، دمید، دیو، دراز، دوش، دچار، دشوار، دم
ذ:
ر: رقص، رفته، رنگ، ریخت، رشته، راه، راهنما، روز، روزگار، رسم، راحت، رنج، رحمت، ریخت، روشن، رنگین کمان، روید، رهگذر، رگبار، ریشه
ز: زرد، زیر، زمستان، زمین، زمزمه، زیاد، زر، زنده، راز، زور، زحمت
ژ:
س: ساز، ساخت، سرد، سبزه زار، سبزه، سرا، سنگ، سال، سراسر، سنبل، سرنوشت، سنگر، سرا، سپید، سالم، سیمرغ، سیاه، سوار، سرگرم، سرود، سیم، سخت، سیلی، سر، سیل، سرد، سهل، سعی، سفره
ش: شده، شاداب، شاخه، شاخساران، شمار، شکر، شکوه، شهر، شادی، شکفته، شیر، شال، شعر
ص: صحرا، صلح، صحبت، صد
ض: ضعیف، ضمیر
ط:
ظ:
ع: عنبر، عاشقان، عطر، عمر، عاقل
غ: غمخوار، غم، غافلان،
ف: فصل، فضل، فزای، فردا، فدا، فرزند، فواره، فضا، فارغ
ق: قبله، قشنگ، قصر، قناعت
ک: کریم، کم، کوتاه، کهن، کند، کرد، کیست، کوه، کسی، کدو، کاهلی، کوچه، کنار، کمک، کرم، کاوید، کوشش، کارگر، کار، کاه، کمتر، کامکاری
گ: گل، گذشت، گشت، گسیخت، گیاه، گردد، گیرد، گرای، گزند، گرمی،

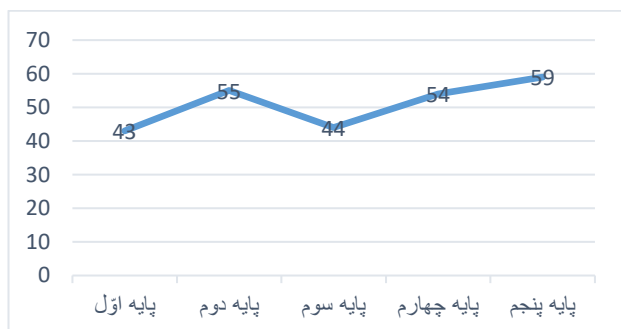
نمودار ۱۰ نسبت واژگان پایه‌ی به کار رفته به واژگان پایه‌ی استفاده نشده

با این احتساب ۲۵۱ واژه از واژگان پایه در اشعار فارسی پنجم ابتدایی توسط مؤلفان به کار گرفته نشده است. که نسبت چشم‌گیری است. تقریباً نیمی از واژگان پایه استفاده شده و نیم دیگر خیر. ضمن اینکه بعضی واژه‌ها نظیر "نسیم" و "سنگر" با توجه به کتاب نعمت زاده به عنوان واژگان پایه معرفی نشده است. در حالی که کودک پایه‌ی پنجم با چنین واژه‌هایی آشنایی دارد.

۷- تحلیل تمام پایه‌ها

بررسی و تحلیل شعرهای فارسی اول تا پنجم ابتدایی، پایه به پایه انجام شد، بررسی کلی به شرح زیر است: ابتدا بررسی بسامد واژگانی در همه‌ی پایه‌ها، در نموداری نشان داده شده است.

با مشخص شدن میزان واژگان پایه‌ی به کل واژگان موجود در اشعار فارسی هر کدام از پایه‌های تحصیلی، در نمودار زیر میزان تغییرهای واژگان پایه به کل واژگان موجود در شعرهای هر پایه نشان داده شده است:

نمودار ۱۱ میزان تغییرهای واژگان پایه به کل کلمه‌های موجود در شعرهای فارسی پایه اول تا پنجم ابتدایی

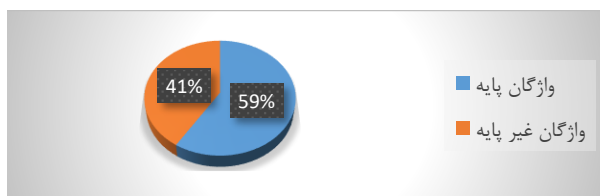
همان‌طور که در نمودار ۱۱ مشاهده می‌شود، بیشترین میزان واژگان پایه به کل واژه‌های موجود، در پایه پنجم شناسایی شد و کمترین بسامد واژگانی نیز در پایه اول مشاهده می‌شود، به عبارتی دیگر بیشترین بسامد واژگان غیر پایه، مربوط به پایه اول است.

اما اگر واژه‌های پر بسامد تعیین شده در کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت-زاده را مبنا قرار دهیم، میزان تغییرهای واژگان پایه به کار رفته به واژگان پایه‌ی به کار نرفته، در نموداری نشان داده شده است.

در نمودار ۱۲ بسامد واژگان پایه‌ی به کار رفته به واژگان به کار نرفته در تمام پایه مشاهده می‌شود:

گهر، گلگون، گلاب، گوش، گردی، گردن کشان، گروه، گنجشک، گنج
ل: لیل، لاله، لانه، لرزید، لطف
م: مونس، می رود، می افتد، می آید، ماه، مرده، میوه، من، مهرگان، مرد، مرز، موافق، میهن، مهر، مور، مهان، می رسد، می زند، می کشد، مرغ، میان، می پیچد، مهربان، ملایم، مرگ، مور، ملخ، مسکین، معرفت، ملک
ن: نخواهیم، نواخت، ناگهان، نو، نهان، نزدیک، نرگس، نرم، نیک بخت، نجیبیدم، نور، نغمه خوان، نهان، نگردد، نادان، ندارد، نسیم، نیست، نپرورم، نکو، نشان
و: وزد، ولیکن
ه: همه، هستی، هزار، هنوز، هنگام، هوا، هنر، همیشه، همان، همسایه، هوشیار
ی: یاوریم، یار، یکی، یکسان، یادگاری، یاد، یافت، یأس

با محاسبه تعداد واژگان پایه‌ی به کار رفته به کل کلمه‌های موجود در اشعار فارسی پنجم ابتدایی عدد ۵۸/۷۱٪ به دست می‌آید، اما نسبت به پایه‌های قبل شرایط مطلوب‌تری را نشان می‌دهد. در نمودار شماره ۹ این نسبت نشان داده شده است که در این نمودار میزان واژگان پایه ۵۹٪ واژگان غیر پایه ۴۱٪ نشان داده شده است:

نمودار ۹ نسبت واژگان به کار رفته به کل کلمات به کار رفته در شعرهای فارسی پنجم ابتدایی

در پایه پنجم هم، اگر واژه‌های پر بسامد تعیین شده در کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت زاده را ۴۹۷ در نظر بگیریم و بر اساس شمارشی که توسط نگارنده‌ی این پژوهش صورت گرفته است، ۲۴۶ واژه از واژگان پایه را به کار رفته در اشعار کتاب فارسی پنجم ابتدایی بدانیم، سهم ۴۹/۳۹٪ از واژگان پایه در اشعار فارسی پنجم ابتدایی به کار گرفته شده است که درصد چنان مطلوبی به حساب نمی‌آید. به عبارتی دیگر، حدود نیمی از واژگان پایه در اشعار کتاب فارسی پنجم ابتدایی به کار گرفته شده که از واژگان پایه نسبت به پایه‌ی پنجم شرایط تقریباً برابری را داراست. در نمودار شماره ۱۰ نسبت واژگان به کار رفته ۴۹٪ به واژگان پایه‌ی به کار نرفته ۵۱٪ نشان داده شده است:

و در نهایت کمترین بسامد واژگانی در پایه‌ی اول ابتدایی مشاهده شد. که در این زمینه، پایه‌های اول و دوم، بیشترین بسامد واژگانی در بین پایه را به خود اختصاص دادند، که دقیقاً نتیجه حاصل از یافته‌ها، عکس این موضوع را نشان می‌دهد و در زمینه‌ی واژگان پایه به کاررفته نسبت به واژگان به کاررفته بین تمامی پایه‌ها، با توجه به کتاب واژگان پایه فارسی، بیشترین بسامد در پایه‌ی اول مشاهده شد و سپس پایه‌ی چهارم و پنجم و دوم در رده‌های بعدی قرار دارند و کمترین بسامد واژگان به کاررفته در پایه‌ی سوم مشاهده شد، که با توجه به اهمیت بسامد واژگانی در همه پایه‌ها و خصوصاً پایه سوم ابتدایی که با کمترین بسامد واژگانی به کاررفته شناسایی شد، پیشنهاد می‌شود که در اولویت توجه و بازنگری توسط مؤلفان کتب درسی قرارگیرد و تحقیق‌های صورت گرفته فقط به واژگان پایه به کاررفته در پایه‌ی اول ابتدایی اشاره کرده است و یا بقیه‌ی پایه‌ها نیز در کل متن کتاب فارسی، نه فقط شعر، انجام شده، که بازهم مربوط به یک دهه قبل است و با تغییرهای جدید تألیف شده در کتاب‌های فارسی هنوز پژوهشی در مورد شعر انجام نگرفته است که این موضوع را نشان دهد.

مسئولان برنامه ریزی کتب درسی می‌توانند، از قالب شعر با دامنه واژگانی مناسب سطح کودکان برای نهادینه کردن مهارت‌های زندگی نیز استفاده کنند. عدم دقت در انتخاب واژگان مناسب در شعرها جوششی و استفاده از اشعار کوششی که از تخیل و عاطفه‌ی کمی برخوردار است، از معایب قابل توجه در اشعار بررسی شده کتب فارسی اول تا پنجم می‌توان اشاره کرد. پژوهش‌های کافی و کامل در مورد واژگان پایه در شعرهای کتب فارسی ابتدایی صورت نگرفته است. هرچند که مقاله‌هایی بصورت جست و گریخته، اشاره‌هایی شده است. اما کامل و کافی نیست. همین امر، دلیل اصلی بود که نگارنده را به انجام چنین پژوهشی برانگیخت تا به بررسی و تحلیل واژگان پایه در شعرهای فارسی دوره‌ی ابتدایی بپردازد و دلایل دیگری همچون ناتوانی کودکان دوره‌ی ابتدایی، بخصوص دوره‌ی دوم ابتدایی، در حفظ و حتی خوانش صحیح شعر نیز تأیید داشته است. به طور کلی نکات قوت و ضعف واژگان پایه در اشعار فارسی اول تا پنجم ابتدایی بدین شرح است که در همه‌ی پایه‌ها، میزان واژگان پایه به کاررفته نسبت به واژگان به کار نرفته اصلاً مطلوب به نظر نمی‌رسد.

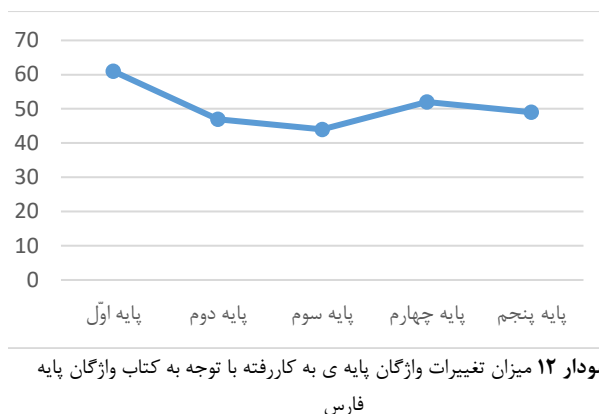
۱۰- پیشنهادات

به پژوهشگران آینده و دانشجویان پیشنهاد می‌شود که به عدم توانایی دانش‌آموزان ابتدایی در داستان پردازی و سرودن شعر در دوره‌ی ابتدایی بپردازند تا پژوهش در مورد واژگان پایه فارسی در این دوره‌ی تحصیلی نیز گام مؤثری در فرایند زبان‌آموزی دانش‌آموزان داشته باشد.

مراجع

مقالات

- [۱] بهراملو، خسرو. (۱۳۹۳). «تدریس فهرست واژگان پایه برای زبان فارسی رویکرد تلفیقی»، پژوهش نامه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، شماره ۳، ص: ۲۳-۱
- [۲] جلالی، مریم. (۱۳۹۴). «قالب زبان و مضمون شعری در ادبیات کودک». پژوهشنامه‌ی نقد ادب عربی، شماره ۱۰، صص: ۷۹-۵۵
- [۳] چراغی، زهره. (۱۳۹۱). «بررسی واژگان خواننداری کودکان دبستانی و مقایسه آن‌ها با واژگان نوشتاری آنان»، مجله علمی- پژوهشی مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز، سال چهارم، شماره ۲، صص: ۱۴۹-۱۲۷

همان طور که در نمودار ۱۲ مشاهده می‌شود، بیشترین بسامد واژگان پایه به کاررفته مطابق با کتاب واژگان پایه فارسی، در پایه‌ی اول دیده می‌شود و کمترین بسامد واژگان پایه به کاررفته، نیز در پایه سوم ابتدایی مشاهده می‌شود. که ابتدا واژگان پایه از پایه اول در بالاترین سطح خود قرار دارد، سپس سیر نزولی تا پایه سوم طی می‌کند و سپس روند رو به رشدی تا پایه پنجم مشاهده می‌شود. به طور کلی در همه‌ی پایه‌ها همان‌گونه که مشاهده می‌شود، نسبت واژگان پایه‌ی به کار رفته در شعرهای فارسی از نصف با درصد کمی افتان و خیزان دارد، که شرایط مطلوب را نشان نمی‌دهد.

۸- پاسخ به سوالات تحقیق

- اصلی‌ترین عامل دشواری حفظ شعر و خوانش آن در دوره اول ابتدایی مربوط به چیست؟
- اصلی‌ترین عامل دشواری حفظ شعر و خوانش آن در دوره دوم ابتدایی مربوط به چیست؟

- واژگان پایه در شعرهای فارسی ابتدایی چه میزان است؟

با توجه به نمودار ۱۱، می‌توان پاسخ سومین سوال نیز دریافت، به این شرح که وجود بسامد بالای عدم تطبیق واژگان پایه در بین واژه‌های موجود در اشعار فارسی دوره‌ی دوم ابتدایی با توجه به کتاب واژگان پایه فارسی از نعمت‌زاده، دلیل اصلی ناتوانی کودکان این دوره‌ی سنی در حفظ شعرهای کتاب فارسی و حتی خوانش نادرست و عدم درک مناسب شعر است. که با بازنگری در تألیف کتاب درسی، همت مؤلفان این کتب را می‌طلبد. از طرفی طبق نمودار ۱۲، میزان واژگان پایه به کاررفته در شعرهای دوره ابتدایی ترسیم شد و مشاهده شد که دوره اول شامل پایه اول با ۶۱ درصد و دوم با ۴۷ و سوم با ۴۴ درصد نسبت به دوره‌ی دوم ابتدایی؛ یعنی چهارم با ۴۶ درصد و پنجم با ۴۱ درصد، میانگین بسامدی بالاتری را نشان می‌دهند. در پایه‌ی اول تا حدودی درصد مطلوبی به نظر می‌رسد. هرچند که هنوز باید از آنچه مشاهده شد، بیشتر باشد اما در سایر پایه‌های تحصیلی، حتی از نصف نیز کمتر است که این موضوع، خود می‌تواند زنگ هشدار برای مؤلفان محترم کتب درسی باشد که دانش‌آموزان را از هدف اصلی که درک پیام شعر باشد، عاجز می‌کند.

۹- نتیجه‌گیری

بررسی و تحلیل واژگان پایه در شعرهای فارسی ابتدایی از اول تا پنجم، با یافته‌های حاصل شده، بدین شرح است که، در زمینه‌ی بیشترین بسامد واژگان پایه نسبت به کل واژه‌های موجود در هر پایه، مربوط به پایه‌ی پنجم شناسایی شد و سپس پایه‌ی چهارم و پایه‌ی دوم و سوم به ترتیب در رتبه بعد

- [۴] سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. (۱۴۰۱). «فارسی اول ابتدایی»، تهران: شرکت افست، چاپ ۱۲-دادرس، محمد. (۱۳۹۱). «طبقه بندی چندگانه موضوعی واژگان پایه فارسی». فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، شماره ۲۷، ص: ۳۳-۶۶
- [۵] دستجردی کاظمی، مهدی. (۱۳۹۱). «روش های آزمون واژگان و طرح پژوهشی در شناسایی واژگان پایه فارسی»، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، شماره ۲۷، ص: ۳۲-۵
- [۶] دوکوهکی، شهرام. (۱۳۸۱). «گستره-ی معنایی شمار واژگان در زبان فارسی»، مجله-ی علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره هیجدهم، شماره ۱، ص: ۶۲-۵۴
- [۷] ذوالفقار، زهره. (۱۳۹۹). «بررسی تکنیک-های بهبود عملکرد روش-های بسامد شماری پیکره بنیاد در استخراج خودکار واژگان»، فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران، دوره ۲۵، شماره ۴، ص: ۱۰۶۴-۱۰۳۹
- [۸] رضانی، احمد. (۱۳۹۵). «تخمین واژگان پایه-ی دانش-آموزان کم توان ذهنی مقطع پیش دبستانی شهر تهران»، دوامنامه-ی جستارهای زبانی، شماره ۱، ص: ۲۵۷-۲۹۱
- [۹] ستوده نما، الهه. (۱۳۹۳). «یادگیری واژگان زبان دوم: ریشه شناسی یا واژه-های مترادف؟»، فصلنامه علمی- پژوهشی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء، سال نهم، شماره ۲۳، ص: ۱۲۳-۱۰۵
- [۱۰] سید رضایی، طاهره. (۱۳۹۰). «تأملی در سطح فکری شعر کودک و نوجوان»، فصلنامه تخصصی سبک شناسی نظم و نثر (بهار ادب) علمی - پژوهشی، سال ۴، شماره ۴، ص: ۱۷۱-۱۵۵
- [۱۱] علوی مقدم، سید بهنام. (۱۳۹۲). «بررسی واژگان پایه در متن-های داستانی و شعرهای مجله نوآموز»، فصلنامه جسارت-های زبانی، شماره ۲، ص: ۱۶۰-۱۳۹
- [۱۲] محمدی رفیع، شایا. (۱۳۸۵). «بررسی و تحلیل واژگان پایه در شعر کودک پس از مشروطه»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران
- [۱۳] نعمت زاده، شهین. (۱۳۹۱). «واژگان پایه در خدمت تألیف کتاب ریاضی پایه اول»، فصلنامه مطالعات برنامه درسی، سال هفتم، شماره ۲۷، ص: ۸۴-۶۷
- کتابها**
- [۱۴] نعمت زاده، شهین وهمکاره. (۱۳۹۰). «واژگان پایه فارسی از زبان کودکان ایرانی»، تهران: انتشارات مدرسه
- [۱۵] سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. (۱۴۰۱). «فارسی دوم ابتدایی»، تهران: شرکت افست، چاپ ۱۱
- [۱۶] سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. (۱۴۰۱). «فارسی سوم ابتدایی»، تهران: شرکت افست، چاپ ۱۰
- [۱۷] سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. (۱۴۰۱). «فارسی چهارم ابتدایی»، تهران: شرکت افست، چاپ ۹
- [۱۸] سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. (۱۴۰۱). «فارسی پنجم ابتدایی»، تهران: شرکت افست، چاپ ۸